

Norræn lýðheilsustefna í áfengis- og tóbaksmálum

1. Tilmæli

Tilmælin hljóma sem hér segir:

Norðurlandaráð beinir tilmælum til Norrænu ráðherranefndarinnar um

að skipa starfshóp með fulltrúum frá öllum Norðurlöndum, einnig Álandseyjum, Færeyjum og Grænlandi, til að semja skjal til Norrænu ráðherranefndarinnar um félags- og heilbrigðismál, með tillögum um að mótuð verði sjálfbær stefna í áfengis- og tóbaksmálum á Norðurlöndum fyrir tímabilið 2014–2020. Starfshópurinn vegi og meti þær aðgerðir sem vísindamenn telja vænlegastar til að draga úr áfengistengdum vandamálum;

að efla gagnreyndar rannsóknir á Norðurlöndum á tóbaks- og áfengisneyslu, ólæknandi sjúkdómum, krabbameini og lífsstíls-sjúkdómum;

að efla gagnreyndar rannsóknir á Norðurlöndum á börnum og ungmennum sem alast upp hjá einum eða fleiri umönnunaraðilum sem eiga við alvarlega áfengismisnotkun að stríða;

að efla gagnreyndar aðgerðir á Norðurlöndum, einnig Álandseyjum, Færeyjum og Grænlandi, til að draga úr áfengisneyslu og skaðlegum áhrifum áfengis;

að meta áhrif af algjöru banni við auglýsingum og markaðssetningu á áfengi sem beint er að ungu fólki á Norðurlöndum, einnig Álandseyjum, Færeyjum og Grænlandi;

að innleiða notkun áfengislása í bifreiðar atvinnubílstjóra á Norðurlöndum, þar á meðal Álandseyjum, Færeyjum og Grænlandi, einnig einstaklinga sem dæmdir hafa verið fyrir ölvun við akstur og gera forkönnun á innleiðingu notkunar áfengislása í

öllum tegundum farartækja sem stefnumótandi aðgerð í áfengismálum;

að koma á virku samráði við stærstu fyrirtæki á Norðurlöndum um þekkingu á kostnaði vegna áfengis- og tóbaksneyslu og leita eftir stuðningi þeirra við norræna líkanið fyrir aðgerðir í áfengismálum;

að kanna hvernig tryggja má innsýn hins opinbera í þrýstihópa-starfsemi alþjóðlegra fyrirtækja á Norðurlöndum;

að leggja til að Norðurlöndin, einnig Álandseyjar, Færeyjar og Grænland, hefjist handa við að gera Norðurlönd tóbakslaus fyrir árið 2040;

að auka norrænt samstarf við SP, WHO og ESB um aðgerðir á Norðurlöndum, í Evrópu og um allan heim til að efla lýðheilsu með forvörnum gegn skaðlegum áhrifum áfengis- og tóbaksneyslu;

að semja norræna aðgerðaáætlun með því markmiði að draga úr áfengisneyslu í heiminum um 10% fyrir árið 2025 í samstarfi við alþjóðlegar stofnanir, samanber starf sem fram fer á vettvangi SP, WHO og ESB;

að beita sér fyrir því að leyfilegt áfengismagn í blóðinu verði takmarkað við 0,2 prómill við akstur á vélknúnum farartækjum á Norðurlöndum, einnig Álandseyjum, Færeyjum og Grænlandi.

2. Svör Norrænu ráðherranefndarinnar

Tilmæli Norðurlandaráðs um lýðheilsustefnu í áfengis- og tóbaksmálum beina sjónum að mikilvægi þess að efla lýðheilsu með því að takmarka neyslu áfengis og tóbaks.

Norræna ráðherranefndin um félags- og heilbrigðismál tekur undir með velferðarnefndinni um að takmörkun neyslu áfengis og tóbaks er mikilvægt stefnumótandi verkefni á sviði heilbrigðismála. Verkefnið nýtur mikils forgangs í löndunum og eins nýtur samstarf um stefnumótandi aðgerðir í heilbrigðismálum mikils forgangs í norrænu samstarfi, með aðgerðum á Norðurlöndunum sjálfum en einnig með virkri þátttöku í öðrum alþjóðlegum verkefnum um bættu lýðheilsu.

Norrænt samstarf um áfengismál hófst um miðjan 10. áratug síðustu aldar. 2004 var ákveðið að stofna samnorrænan vettvang um áfengismál og árið 2008 var norrænn embættismannahópur settur á laggirnar til að styðja við norrænt samstarf um stefnu í áfengismálum. Þá sér Norræna velferðarmiðstöðin um að greiða fyrir norrænu samstarfi um áfengis- og fíkniefnarannsóknir og miðla þekkingu á málefnum sem byggð er á rannsóknum.

Norðurlöndin hafa tekið virkan þátt í því að vekja athygli á áfengismálum hjá ESB og á öðrum alþjóðavettvangi. Öll styðja þau áfengisstefnu Alþjóðaheilbrigðisstofnunarinnar í Evrópu fyrir tímabilið 2012–2020. Norrænu aðildarríki ESB styðja áfengisstefnu ESB og starf sem nú fer fram hjá Framkvæmdastjórninni að gerð tillögu um nýja áfengisstefnu ESB en hún mun fá breiðari skirskotun en núverandi stefna. Norrænu ESB-aðildarríkin þrjú ásamt Íslandi og Noregi taka ennfremur þátt í Joint Action-verkefni til þriggja ára innan ramma lýðheilsuáætlunar ESB. Þessar sameiginlegu aðgerðir hófust á árinu 2014 en þar er lögð áhersla á að draga úr skaðlegum áhrifum áfengis.

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferð D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferð

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferð D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferð

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Framtíðarstarf Norðurlanda í heilbrigðismálum

Norrænu félags- og heilbrigðismálaráðherrarnir ákváðu í ágúst 2013 umboð til gerðar á óháðri skýrslu um þróun og eflingu norræns samstarfs um heilbrigðismál næstu 5–10 árin. Skýrslan er liður í áætluninni Sjálfbær norræn velferð og var Bo Könberg, fyrrum ráðherra og þingmanni í Svíþjóð, falið að vinna hana. Skýrslan mun væntanlega fela í sér ápreifanlegar tillögur um framtíðarstarf Norðurlanda í heilbrigðismálum. Bo Könberg ræddi hugmyndir að samstarfssviðum við norræna ráðherra á haustdögum 2013 og vordögum 2014. Auk þess átti hann samtöl við þingmenn, yfirvöld, stofnanir og samtök.

Skýrsla Bos Könbergs um eflingu norræns samstarfs um heilbrigðismál verður kynnt á ráðherrafundi í Reykjavík 11. og 12. júní á þessu ári.

Tilmæli um nýjan vinnuhóp og nýja stefnumótandi áætlun í áfengis- og tóbaksmálum á Norðurlöndum 2014–2020

Í fyrsta málslið tilmælanna leggur Norðurlandaráð til að skipaður verði starfshópur sem semji skjal til Norrænu ráðherranefndarinnar um félags- og heilbrigðismál þar sem lagt er til að mótuð verði sjálfbær norræn stefna í áfengis- og tóbaksmálum fyrir tímabilið 2014–2020.

Viðamikið áfengismálastarf fer fram á norrænum og evrópskum vettvangi, og því telja félags- og heilbrigðismálaráðherrarnir ekki þörf á að skipa enn einn norrænan vinnuhóp um áfengismál. Ráðherranefndin telur áfengisstefnu ESB og hnattræna stefnu Alþjóðaheilbrigðisstofnunarinnar um að draga úr skaðlegum áhrifum áfengis vera góðan og gagnlegan grundvöll fyrir áframhaldandi starf að áfengismálum og samstarf landanna. Norðurlönd gegna mikilvægu hlutverki við gerð þessara stefnumótandi áætlana og telur ráðherranefndin að þær endurspegli norrænar áherslur í áfengismálum.

Ráðherranefndin hyggst bíða átektu með að meta þörfina á að uppfæra samnorræna vettvanginn um áfengismál og hugsanlegum aðgerðum í tóbaksmálum þar til Bo Könberg hefur lagt fram skýrslu sína og tillögur að framtíðarstarfi Norðurlanda í heilbrigðismálum.

Tillaga um að efla gagnreyndar rannsóknir og gagnreyndar aðgerðir

Í öðrum, þriðja og fjórða málslið tilmælanna leggur Norðurlandaráð til að eflar verði gagnreyndar rannsóknir á Norðurlöndum á tóbaks- og áfengisneyslu, ólæknandi sjúkdómum, krabbameini og lífsstíllssjúkdómum, að eflar verði gagnreyndar rannsóknir á Norðurlöndum á börnum og ungmennum sem alast upp hjá einum eða fleiri umönnunaraðilum sem eiga við alvarlega áfengismisnotkun að stríða og jafnframt að eflar verði gagnreyndar aðgerðir á Norðurlöndum, einnig Álandseyjum, Færeyjum og Grænlandi, til að draga úr áfengisneyslu og skaðlegum áhrifum áfengis.

Löndin hafa gripið til aðgerða í því skyni að efla rannsóknir á áfengis- og tóbaksneyslu út frá heilbrigðissjónarmiði en auk þess á norrænt samstarf þátt í að efla rannsóknir og útbreiðslu á þekkingu sem byggir á rannsóknnum á skaðlegum áhrifum áfengis.

Norræna velferðarmiðstöðin (NVC) kemur á og greiðir fyrir samskiptum fræðimanna á Norðurlöndum og skipuleggur ennfremur samnorræn rannsóknarverkefni á sviði áfengismála. Velferðarmiðstöðin miðlar einnig þekkingu og reynslu af áfengi og ávanabindandi efnum, meðal annars á ráðstefnum, í vísindatímaritinu NAD og á alþýðuvísindavefgáttinni popNAD um rannsóknir á sviði áfengis- og vímuefna. Í fyrri svörum sínum til Norðurlandaráðs gerði ráðherranefndin ítarlegri grein fyrir starfsemi Norrænu velferðarmiðstöðvarinnar á þessu sviði.

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferð D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferð

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferð D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferð

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Auk þess fær velferðarmiðstöðin ný verkefni á sviði þekkingarmiðlunar um lýðheilsumál þegar Norræni lýðheilsuháskólinn (NHV) verður lagður niður vegna skipulagsbreytinga í norrænu samstarfi um lýðheilsumál. Dæmi um þetta eru aðferðir og aðgerðir í því skyni að koma í veg fyrir ofþyngd og offitu, skaðlega áfengisneyslu og neyslu á fíkniefnum og tóbaki. Í tengslum við skipulagsbreytingarnar á lýðheilsusamstarfi er einnig rætt um að hefja rannsóknarverkefni eða koma á rannsóknatengslaneti um lýðheilsuáætlun.

Með hliðsjón af því sem hér hefur komið fram telur ráðherra nefndin að töluverðar rannsóknir fari fram og því sé ekki þörf á að efla þær enn frekar.

Tillögur að áþreifanlegum aðgerðum á sviði áfengis og tóbaks

Í fimmta, sjötta, sjöunda, áttunda, níunda, tíunda, ellefta og tólfta málslið tilmælanna leggur Norðurlandaráð til að Norræna ráðherra nefndin grípi til aðgerða í áfengis- og tóbaksmálum, þar á meðal meti áhrif af algjöru banni við markaðssetningu á áfengi meðal ungs fólks, innleiði notkun áfengislása í bifreiðum, komi á samráði við norræn fyrirtæki á þessu sviði og kanni hvernig tryggja megi innsýn í þrýstihópastarfsemi, að hafist verði handa við að gera Norðurlönd tóbakslaus og nefndin beiti sér fyrir því að leyfilegt áfengismagn í blóðinu verði takmarkað við 0,2 prómill við akstur á vélknúnum farartækjum á Norðurlöndum. Norðurlandaráð leggur ennfremur til að samstarf verði aukið við Sameinuðu þjóðirnar, Alþjóðaheilbrigðisstofnunina og Evrópusambandið um norrænar, evrópskar og hnattrænar aðgerðir, þar á meðal gerð norrænnar aðgerðaáætlunar sem stuðli að því að draga úr áfengi um allan heim sem nemi 10 af hundraði fyrir árið 2025.

Félags- og heilbrigðismálaráðherrar telja tillögurnar vera þess eðlis að fjalla þurfi um þær í löndunum sjálfum og/eða í starfandi vinnuhópum um áfengismál innan Norðurlanda, í norræna embættismannahópnum um áfengismál, innan vébanda Eystrasaltssamstarfsins og Norðlægu víddarinnar á sviði heilbrigðismála og velferðar (NDPHS), sérfræðingahópnum um misnotkun áfengis og fíkniefna (ASA EG) sem og á vettvangi ESB (Committee on Alcohol Policy and Action, CNAPA).

Eins og áður hefur komið fram biður ráðherra nefndin átekta þar til Bo Könberg leggur fram skýrslu sína með tillögum um framtíðarstarf Norðurlanda í heilbrigðismálum. Ráðherra nefndin væntir þess að tillögur skýrslunnar varði mörg sömu þemu og tillögur og nefnd eru í tilmælunum. Ráðherra nefndin mun því senda skýrsluna til ráðsins með hugsanlegri umsögn ráðherranna og ákvörðun frá ráðherra fundinum.

Að því loknu er álit ráðherra nefndarinnar að tilmælin séu afskrifuð.

3. Sjónarmið nefndarinnar

Velferðarnefndin veitir því athygli að Norræna ráðherra nefndin bendir á þá staðreynd að Norðurlöndin styðja áfengisstefnu Alþjóðaheilbrigðisstofnunarinnar fyrir Evrópu á tímabilinu 2012–2020, ennfremur að hafið er starf á vegum framkvæmdastjórnar ESB að gerð nýrrar áfengisstefnu með breiðari skírskotun en áður. Ennfremur er bent á verkefnið „Joint Action on Reducing Alcohol Related Harm (RARHA)“ sem er liður í lýðheilsuáætlun ESB og öll Norðurlöndin taka þátt í þar sem lögð er áhersla á að draga úr skaðlegum afleiðingum áfengis. Velferðarnefndin veitir því athygli að ráðherra nefndin bendir auk þess á góðar og þekktar norrænar aðgerðir sem þegar hefur verið gripið til.

Velferðarnefndin vísar til viðamikillar nefndartillögu sinnar þar sem lýðheilsusjónarmið eru höfð að leiðarljósi, til aðdraganda tillögunnar og

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferd D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferd

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferd D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferd

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

tilmælanna. Einróma samþykki ríkti um níu af tólf málsliðum tillögunnar. Er það til marks um breiða samstöðu á Norðurlöndum um áfengis- og tóbaksstefnu, óháð flokksböndum eða landamærum, þrátt fyrir að sumt sé ólíkt með löndunum og að löggjöf Dana sé frjálslyndari en löggjöf hinna landanna. Tillaga velferðarnefndar um lýðheilsustefnu í áfengis- og tóbaksmálum fékk mikla umfjöllun á Norðurlöndum og alþjóðlega, í prentmiðlum og sjónvarpi.

Áfengi og tóbak eru tvær mikilvægar ástæður lífsstílsjúkdóma á Norðurlöndum og verri lýðheilsu en ella. Velferðarnefndin bendir á að Bo Könberg tekur í skýrslu sinni undir með velferðarnefndinni um að aukin þörf er á að löndin beri saman reynslu sína af neyslu og misnotkun á tóbaki og áfengi á Norðurlöndum og skiptist á stefnumótandi tækjum í áfengis- og tóbaksmálum. Bo Könberg gerir grein fyrir því hvernig norræn tafla yfir lífslengd fólks og áfengis- og tóbaksneyslu sýnir fram á samhengi þar á milli. Að markmiðið hljóti að vera að draga úr áfengis- og tóbaksneyslu Norðurlandabúa. Bo Könberg bendir á að þau lönd þar sem aldursmark til áfengiskaupa er lágt og áfengismark við akstur hátt hafi ýmislegt að læra af reynslu hinna landanna.

Velferðarnefndin styður tillögur Könberg-skýrslunnar en telur ekki að skýrslan sé ekki nógu skýr eða víðtæk til að hafa markverð áhrif á lýðheilsu á Norðurlöndum. Velferðarnefndin telur að í svörum ráðherranefndarinnar sé ekki tekið mið af neinum þeirra tilmæla sem einróma Norðurlandaráð stendur að.

Velferðarnefndin lýsir yfir áhyggjum af því að ráðherranefndina virðist skorta vilja til að leggja sitt af mörkum á þessu mikilvæga lýðheilsusviði á Norðurlöndum. Neysla og misnotkun áfengis og tóbaks hafa gífurleg áhrif á þjóðarhag og samfélagslegar afleiðingar hvarvetna á Norðurlöndum. Liggur beint við að löndin vinni saman að áfengis- og tóbaksmálum þar sem fólk færir sig mikið um set innan Norðurlanda, og þrátt fyrir að sumt sé ólíkt með menningu þjóðanna þá er sá munur lítilvægur miðað við Evrópu í heild sinni.

Velferðarnefndin telur svör ráðherranefndarinnar við málsliðum 5–12 bera merki um metnaðarleysi í norrænu lýðheilsustarfi á sviði áfengis- og tóbaksmála.

Velferðarnefndin fagnar því að Bo Könberg bendir í skýrslu sinni á áfengi og tóbak sem mikla skaðvalda lýðheilsu og orsök lífsstílsjúkdóma. Lífsstílsjúkdómar eru sívaxandi viðfangsefni í heilbrigðisþjónustunni og samfélaginu í heild. Einstaklingarnir verða að axla meiri ábyrgð á eigin heilsu og samfélagið verður að auðvelda almenningi að velja heilsu-bætandi kosti. Aðgerðir til bættrar lýðheilsu verður jafnframt að meta út frá valfrelsi einstaklingsins.

Velferðarnefndin bíður átekta og metur síðar hvaða málsliði verði eðlilegt að afskrifa þegar vitað er hvaða aðgerða verður gripið til í framhaldi af tillögum Könberg-skýrslunnar.

Velferðarnefndin telur þörf á „nýrri norrænni framkvæmdaáætlun eða sameiginlegum vettvangi til að draga úr áfengis- og tóbaksneyslu á Norðurlöndum“. Tíu ár eru liðin frá því að ákveðið var að stofna samnorrænan vettvang um áfengismál en það var árið 2004.

Með hliðsjón af því sem hér hefur komið fram leggur velferðarnefndin til

að Norðurlandaráð færi svör við tilmælum *36/2012/velferd til bókar og *bíði átekta þar til ný svör* berast að ári.

Kaupmannahöfn, 27. júní 2014

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferd D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferd

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Norðurlandaráð

Tilmæli *36/2012/velferd D 2014

Fyrri skjalsnúmer:

A 1566/velferd

Fjallað um í:

Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Anders Andersson (KD), formaður
Bente Stein Mathisen (H)
Birgitte Josefsen (V)
Christer Adelsbo (S), varaformaður
Christian Bejjar (ÅSD)
Elisabeth Björnsdóttir Rahm (M)
Finn Sørensen (EL)

Helgi Abrahamsen (sb)
Jóhanna María Sigmundsdóttir (F)
Karen J. Klint (S)
Kent Ekeröth (SD)
Mikael Jungner (sd)
Per Stig Møller (KF)
Sonja Mandt (A)

Norðurlandaráð

**Tilmæli *36/2012/velferd
D 2014**

Fyrri skjalsnúmer:
A 1566/velferd

Fjallað um í:
Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28

Norðurlandaráð

**Tilmæli *36/2012/velferd
D 2014**

Fyrri skjalsnúmer:
A 1566/velferd

Fjallað um í:
Velferðarnefnd

Málsnúmer 12-00238-28